

Visindasiðsemisnevndin farin til verka:

Skal tryggja at tú og eg ikki verða brúkt í vísindaligum kanningum

— uttan at vit vita av tí

Visindasiðsemisnevndin! Hetta er heitið á eini nevnd, sum sjáldan fyri ikki at siga ongantið hevur verið umrødd í okkara fjølmiðlum. Men nevndin hevur so verið til gott og væl eitt ár og hevur hon eina sera týðningarmikla uppgávu at røkja. Nevniliga hana: at hava innlit í og meta um kanningar og gransking, sum læknar og onnur fakkfólk innan heilsumverkið seta í gongd — og har tú og eg verða brúkt í kanningum.

Slik nevnd skal sostatt vera við til at tryggja demokratisku rættindini hjá hvørjum einstøkum borgara. Hon skal forða fyri, at menniskju verða brúkt í kanningum, uttan at tey vita um tað. Og hon skal somuleiðis upplýsa fólk um møguligar kanningar tey skulu vera við í og fáa teirra ja ella nei til at vera við.

Framstig

Formaðurin í Læknafelagnum, Andor Ellefsen, heldur hesa nevndina vera eitt sera stórt framstig. Hann heldur, at vit eiga at fylgja upp teimum framstigum, sum henda í okkara grannalondum, og her er so visindasiðsemisnevndin eitt gott dømi.

Formaður í nevndini er Árni Olsen, yvirlækni. Hann sigur, at nevndin enn bert hevur havt nakrar fáar fundir, men at hon enn ikki hevur fingið nakað ítøkiligt kanningarprojekt til ummælis. Hann vil annars mæla øllum teimum, sum taka stig til gransking og kanning av ymsum slag, til at leggja hesa so til rættis, at hon lúkar kravini í Helsinkideklarationini, ið m.a. fevnir um siðsemisspurningar (etik), sum hava samband við læknavisindina.

Umframt Árni Olsen eru eisini umboð fyri sjúkrasysturarnar og farmaseutarnar í nevndini. Eisini hevur lands-

stýrið valt nøkur umboð, sum tó ikki starvast innan heilsumverkið.

Fremst

Ein av teimum, sum hevur verið við til at leggja okkum lag á til tess at gera nevndina til veruleika, er danski læknin Povl Riis. Hann hevur júst verið í Føroyum og hildið fyrilestur um m.a. visindasiðsemisspurningar.

Povl Riis sigur við Sosialin, at tað er at fegnast um, at føroyingar nú eisini hava fingið eina tilika nevnd. Frammanundan hava øll hini norðurlondini slíkar nevndir og eru tær eisini tær mest framkomnu í heiminum. Føroyingar hava nú fingið eina skipan, sum kann javnmetast við hesar.

Í fyrilestri sínum fyri starvsfólkum innan føroyska heilsumverkið nam

Povl Riis við hópini av spurningum, sum hava alstóran týðning fyri okkum, tá vit hugsa um etik knýtt at læknavisindi og heilsumverkinum annars. Hann tosaði um fosturdiagnostik, gitan í reagensglasi, genspleising og -klugving, heila- og hjartadeyða — og um hvussu leingi ein skal halda sjúkum fólki á lívi, tá tað als ikki hevur týðning fyri tey sjálvi meira...

Povl Riis visir á, at nógvir av umrøddu spurningum eru umfataðir av eini nýggjari lóg, sum varð samtykt í danska fólkatinginum fyri einum mánað síðani. Sambært hesa lóg er tað m.a. ólógligt í Danmark at gera reagensglasbørn.

Skulu kunna siga nei

Um sjálva visindasiðsemisnevndina, sum er stovnst í Føroyum, sigur hann, at tað er av stórum týðning at hava slíka nevnd eitt nú tá føroyskir og útlendskir læknar ynskja at gera kanningar í Føroyum og brúka føroyingar í hesum kanningum.

Slik gransking kann ikki verða gjørd uttan hon hevur verið til ummælis í visindasiðsemisnevndini. Her kann so verða talan um royndir við nýggjum heilivági, um útfyllan av spyrjiskema, sum gongur privatlivinum hjá tær og nær nær osfr. Nevndin skal tryggja tí einstaka borgaranum møguleikan at siga nei til at vera við í slíkum kanningum.

Povl Riis sigur viðari, at hesar nevndir skulu forða fyri, at eitt nú læknar freistast til at gera kanningar við menniskjum, ið teir frammanundan ikki kenna árinini av.

Dømi eru um slíkar kanningar aðrastaðni í heiminum. Eitt slíkt dømi eru royndirnar hjá ávisum læknum at kanna smittuvandan hjá livrabruna. Tað eru ikki so nógvar ár síðani, at læknar lótu

Povl Riis, professari starvast sum yvirlækni á Herlev sjúkrahúsi og hevur í nógvar ár luttið í orðaskiftinum um siðsemis-spurningar (etiskar spurningar) í samband við læknavisindina. Herfyri helt hann fyrilestur í Føroyum

mennaskarn út í drekkivatnið hjá sinnissjúkum børnum fyri at vita, um livrabruni smittar gjøgnum skarnið.

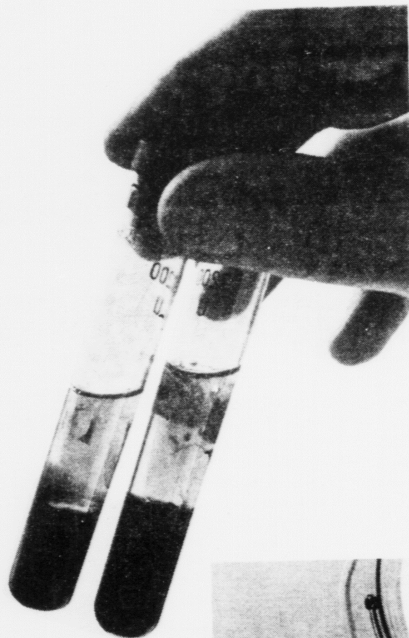
Povl Riis visir annars til royndir, sum eru gjørdar við menniskjum og sum eru miseydnadar. Hann nevnr m.a. tað sonevnda »hvíta snittið«. Fyri umleið 40 árum síðani hildu læknar, at teir kundu gera sinnissjúk frísk við at skera tey í heilanum. Hetta var kortini ikki so.

— Hetta hevði so ikki hent í norðurlondum, men kortini eru vit noyðd til at tryggja okkum móti, at tilíkt hendir, og tí er neyðugt við siðsemisnevndum, sigur Povl Riis.

Hvat víðvíkur norðurlondum, so vita vit tó, at royndir eru gjørdar við fólk, sum hava havt óheppið árin. Eitt nú nýtslan av LSD fyri 20-25 árum síðani. Hetta evnið segðist at skulu kunna hjálpa sálarsjúkum fólki, men seinni visti tað seg, at so var ikki. Tað hevði harafturimóti sera óheppin hjáárin.

Neyðugt við gransking

Hóast føroyska samfelagið bert telir fáar íbúgv, so heldur Povl Riis, at tað hevur stóran týðning at eisini vit granska og kanna — og serliga har okkara kann-

Visindasiðsemisnevndin skal tryggja, at vit ikki verða brúkt í kanningum, uttan at vit vita av tí.